

A lámpás fényéből hamu lesz vagy fáklya?

(Gondolatok az iskoláról)

I. Bevezetés:

Nagyon sokan emlékszünk még gyermekkorukból azokra az érzésekre, mikor szorongva vártuk haza a szülői értekezletekről felmenőinket, akik aztán színük elé parancsoltak, és keményen kérdőre vontak minket, mondván: - Baj van az iskolában!

Most viszont komolyabb a gond. Nem az iskolában, hanem az iskolával van gond. Nem is kicsi. Ezt érzi gyermek, szülő, pedagógus, elméleti szakember, s próbáljuk keresni az okokat, amelyek a ma tapasztalható lejtmenethez elvezettek. Az okok jó része talán meg is van, de az alagút végét nem látjuk, sőt egyre inkább tévelygünk az útvesztőkben. Lehet, hogy megbukott az iskola?

Előadásomban ezeket a gondokat próbálom körbejárni, próbálok gondolatokat ébreszteni, korántsem tudományos igénnyel, inkább csak egy helyzetjelentést szeretnék adni a „végekről.”

II. Problémafeltár

Én úgy gondolom, hogy az iskola a társadalom, a családok tükre, leképeződése, az ott jelentkező problémák, bajok az iskolában (is) csapódnak le, tehát mi csak próbáljuk a tüzet oltani, de igazából az itt történetek határozzák meg az iskolai gondokat is.

Mai társadalmunk legégetőbb dilemmái talán a következők:

A társadalmi egyenlőtlenség, s ennek szociológiai vonatkozásai: A „legáltalánosabb” társadalmi egyenlőtlenség a szegénység, depriváltság. Magyarország lakosságának egyharmada, 3,3 millió ember él a létminimum szintje alatt, abszolút szegénységben, vagyis kevesebb a jövedelme, mint 90.450 forint – derül ki a Policy Agenda 2018-as számításaiból.

Ezzel kapcsolatban a Policy Agenda kutatása a magyar társadalmon belül húzóó egyenlőtlenségekre is rámutat.

Minél kisebb településen él valaki, annál nagyobb az esélye annak, hogy jövedelme nem éri el a létminimum szintjét.

A falvak lakóinak 40 százalékát érinti ez a probléma, a városi lakosság 33 százalékát, a megyeszékhelyek lakóinak pedig 21 százalékát. Budapesten csupán 15 százalékot tesz ki a létminimum alatt élők aránya.

Hasonló egyenlőtlenségek fedezhetők fel az egyes régiók között is: Észak-Alföldön majdnem minden második ember a létminimum alatt él, miközben Közép-Magyarországon és a Nyugat-Dunántúlon minden ötödik.

Nagy a relatív szegénység is: A társadalmi minimum egy főre jutó összege a vizsgált évben 117.720 forint volt. Számítások szerint a falvakban élők kétharmadának jövedelme nem éri el ezt a társadalmi minimumszintet. Országosan 5,5 millió embert, vagyis a társadalom több mint felét érinti ez a probléma.

Természetesen ez szorosan összefügg a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt pozícióval, iskolai végzettséggel. S ez a helyzet határozza meg a gyermekek iskolai teljesítményét, különösen hazánkban. Hazai és nemzetközi összehasonlító vizsgálatok szerint Magyarországon különösen szigorú a szociális státusz öröklésének rendje („... apád paraszt volt, s te is az maradtál”). E mechanizmus szerint a szülők társadalmi deficitje, gyermeküknél tanulmányi deficitként jelentkezik. Megkockáztathatjuk azt az állítást, hogy hazánkban a gyermek jövőbeni szociális státuszának esélye már a születése előtt eldőlt.

Másik nagy társadalmi probléma a foglalkoztatottság. Magyarországon a 2018-as adatok szerint 3,7%-os a munkanélküliségi ráta. És itt meg kell említeni azt is, hogy az uniós statisztikai hivatal (Eurostat) adatai szerint 325 ezer magyar vállal más uniós tagállamban munkát. Ezen munkavállalók nagy része egyedül, a családját itthon hagyva megy el, s csak ritkán tud hazajönni. Tehát ezek a családok is csonkák lesznek, s kérdés, hány házasság, kapcsolat bírja ki ezt a terhet, milyen pszichés, érzelmi folyamatokat indít el a gyerekekben.

Felnőttek úgy generációk, hogy nem látták munkába menni a szüleiket, nem alakult ki ez a minta náluk, s szomorú, hogy a közfoglalkoztatottság mintává, céllá válhatott. Aki így nő fel, maga is elveszítheti az iskola szükségességébe, a jövőbe vetett hitét és motivációját. A gyerekek nem szeretnek iskolába járni, nagyon sokan alig várják, hogy 16 évesek legyenek, s ott hagyassák az iskolát.

De a motivációvesztés nem csak a leszakadó rétegek gyermekeit veszélyezteti, hanem a társadalom legfelső rétegeibe tartozókat is, akiknek nem szükséges küzdeniük ahhoz, hogy mindenük meglegyen. Nagyon sok ilyen gyermekkel találkozhatunk.

A harmadik nagy probléma a népességfogyás, a családok helyzete.

Az elmúlt három évtizedben 800 ezerrel csökkent az ország népessége, és a családszerkezet is nagyon megváltozott; egyre kevesebb gyerek születik. Egyre kevesebb házasságot kötnek, egyre több a gyermekét egyedül nevelő szülő. A gyermekek nagy százaléka él csonka, vagy hideg, agressziótól terhelt légkörű családokban. Elsősorban nem az anyagi gondok okozzák a gyerekek tanulási, beilleszkedési és viselkedési problémáit, inkább a társadalmi, családi normák, követendő példák, nevelés hiánya. Megdöbbentően nagy arányban esnek szét a családok, és a gyerekek kiszolgáltatottan és biztos háttérüket veszítve sodródhatnak egyik helyről a másikra. Sok esetben a szülők felelőtlen, a gyermekek érdekeit figyelmen kívül hagyó életvitele együtt jár a szegénységgel, így ezek a gyerekek fizikailag és érzelmileg is elképzelhetetlenül sokat nélkülöznek.

S ha már gazdagságról, szegénységről beszéltünk, itt kell megemlítenünk az állam, a fenntartó gazdasági szerepét. A nemzet jövője az oktatáson múlik. Nagyon sokszor hallottuk, halljuk ezt a szlogent. Az azonban, hogy egy állam mennyire veszi komolyan az iskolát, legfőképp abból látszik, milyen forrásokat biztosít a köz- és felsőoktatásra.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési szervezet, az OECD jelentése a szervezetbe tartozó tagországok oktatási rendszereiről 2018-as adatai szerint a GDP-arányos oktatási ráfordítás tekintetében semmi büszkélkednivalója nincsen Magyarországnak. A bruttó hazai termék 3,8 százaléka jut az oktatásra – és ebbe a magánpénzek is beleértendők –, az OECD-átlag 5, az EU-23-nál pedig 4,5 százalék.

Mindeközben a társadalom termeli a kudarcot, a magyar gazdaság működése, a versenyhelyzet egyre súlyosabb jelenségeket produkál az iskola és a pedagógusok számára. Mindenki úgy érzi, hogy az iskola vállán nyugszik a kudarc felelőssége, és azért nem tud létrejönni együttműködés, mert az iskola ebben a dologban mintha magára lenne hagyva.

Radó Péter oktatáspolitikus szerint: „Az oktatási rendszer minősége és hatékonysága folyamatosan romlik, az intézményei lepusztulnak, egyre kevésbé képes arra, hogy életesélyeket nyújtson gyerekek nagy tömegei számára. De "összeomlani nem tud, mivel nagyon alacsony színvonalon is el tud vegetálni egy ilyen óriási rendszer".

Az iskolarendszer és irányításának problémái

Ma a közoktatás működtetése egy háromszintű, hierarchikus rendszerben történik. Legfelül van a minisztérium, illetve a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, középen a tankerületek, alul pedig maguk az iskolák. A miniszter nevezi ki az összes tankerület vezetőjét és az összes iskolaigazgatót. Ezekben a kulcsfontosságú személyzeti kérdésekben helyi szinten senkinek semmilyen beleszólása nincsen.

Mi mint egyházi intézmény, jobb helyzetben vagyunk, hiszen fenntartónk, a Balatonboglári Evangélikus Egyházközség, így szinte napi kapcsolatban vagyunk.

Többek között ezek a történelmi, társadalmi, finanszírozási problémák vezettek oda, hogy általános iskolai rendszerünk olyan mértékben differenciálttá vált, hogy kialakultak a társadalom felső rétegének, legalábbis a középosztálynak megfelelő szolgáltatásokat nyújtó, belvárosi, kísérleti, tagozatos általános iskolák és velük szemben a külvárosi, kisteleplési, szegény iskolák, ahová a cigány és a szegény gyerekek tömege jár, ahol a pedagógus és az intézmény hallatlanul nehéz körülmények között dolgozik, és soha korábban nem tapasztalt problémák elé van állítva.

III. A gyermekek állapota

A magyar iskolarendszer eredményei – ha az életben való beválás felől nézzük őket - katasztrófálisak.

A Pisa felmérések alapján készült 2018-as jelentés szerint siralmas összkép bontakozik ki. Kiderült, Magyarország számos fontos mutatóban le van maradva az uniós átlaghoz képest, de a korábbi magyar helyzethez képest is visszaesés tapasztalható.

Kevesebb a diplomás, több az iskolaelhagyó. A diákok teljesítménye is romlik. Alapvető készségszintet sem éri el a 15 éves diákok

- 27,5 százaléka olvasásból,
- 26 százaléka természettudományokból
- 28 százaléka matekból.

A matekon kívül három év alatt minden romlott 8 százalékpontot. Ezeket 2017-es adatként tünteti fel a jelentés. Ez bőven az uniós átlag alatt van.

A jelentés szerint is hatalmas a szakadék az iskolák között, erős a szelekció.

A számokat alaposan elemezve kiderül, hogy a diákok 37 százaléka olyan iskolába jár, ahol többségben vannak a hátrányos helyzetű gyerekek.

Ez a második legrosszabb arány az unióban, a hátrányos helyzetű diákokat erősebben elszeparálják, mint máshol.

A legkedvezőbb és leghátrányosabb helyzetben lévő diákok közti, teljesítménybeli különbség 57 pont, ez is bőven a nemzetközi átlag alatt van. Az összes részt vevő ország közül nálunk van a legnagyobb hatása a társadalmi-gazdasági helyzetnek a teljesítményre. A jelentés megállapítja, hogy a szelekció nagyon korai szakaszban elkezdődik, a szegregáció az elmúlt 10 évben nőtt, a hátrányos helyzetű diákoknak pedig nagyon kevés esélye van bekerülni a felsőoktatásba. Ez tovább romlik 2020-tól, mikor már csak nyelvvizsgával lehet felvételizni. Az evidens, hogy az egyenlőtlenség csökkenti a társadalmi mobilitást. A kilátásaik is rémesek:

Az alacsony jövedelmű családoknak az uniós országok közül itt van a legkisebb esélye arra, hogy megközelítsék az átlagjövedelmet.

Ebben a jelentésben visszaidézik az Oktatási Hivatal 2017-ben elvégzett kompetenciamérését is, amely szerint a tízedikes szakközépiskolások átlageredménye a hatodikos általános iskolásokét sem éri el, a többi iskolatípusban tanuló diákok eredménye nem javult az elmúlt évekhez képest.

A különböző típusú iskolákban, a különböző iskolafokokozatokon is arról panaszkodnak a pedagógusok, hogy most sokkal rosszabb gyerekek jönnek, mint valaha.

Óvónők, logopédus és fejlesztő pedagógus szakemberek, valamint alsó tagozatos tanítók tapasztalata szerint a sajátos nevelési igényű, magatartási problémákkal küzdő kisiskolások aránya növekvő tendenciát mutat, egyes osztályokban már a gyermekek közel harmada ide tartozik. A mi iskolánkban meghaladja a 30 %-ot.

De ne feledkezzünk meg azokról a gyerekekről sem, akik épp magas intelligenciájuk révén válnak problémássá. Ők lényegesen gyorsabban megértik a tanító, tanár által elmondottakat, egy ideig még figyelnek, aztán elvesztik az érdeklődésüket, más irányba fordulnak. Persze izegnek-mozognak, hiszen unatkoznak, s ilyenkor már könnyen problémásnak tekintjük, címkézzük őket.

A törvény kimondja, hogy a magatartási rendellenességekkel, beilleszkedési zavarokkal küzdő, vagy figyelemzavaros, hiperaktív gyerekeknek joguk van az integrált nevelésre, csak éppen a feltételeit nem teremti meg. Nem voltak átképzések, nem került pszichológus, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus megfelelő számban az iskolákba. (Heti két óra a gyógypedagógussal semmire nem elég, ha nem szakember végzi a fejlesztést, akkor az csak korrepetálásnak minősül, nem fejleszti a BTMN-es tanulókat). Így szenved mindenki. Szenned a gyerek is, mert nem odavaló, megfelelő segítségre lenne szüksége. Szenned a többi gyerek is, mert a poklok poklát éli meg mindennap. Kínlódik a pedagógus, mert nem tudja, mit tegyen, ő a főiskolán, egyetemen normál gyerekek képzésére kapott diplomát, semmiféle képzettsége nincs ahhoz, hogy ADHD-s gyerekekkel küzdjön meg. (S a 30-60 órás tanfolyamok semmit nem érnek ebből a szempontból). Nem tudja a tanár, mit tegyen, mikor ezek a gyerekek kukorékolnak, üvöltöznek, ütök-verik a többieket, s olyan agresszió lakozik bennük, hogy örülhetünk, hogy fegyvert nem hordanak maguknál. Lesokkolva hallgatják a trágár beszédet, szembesülnek a durvábbnál durvább agresszióval. S jó részük lassan elhagyja a pályát.

Ugyanakkor az osztályokban vannak olyanok, akik szeretnének tanulni. Szeretnék magukat jól érezni a tanórán. Szeretnének figyelni, fejlődni, haladni. De ezt akár 1-2 gyerek is lehetetlenné tudja tenni. És az egyik megoldás erre, hogy a szülő az ilyen gyerekeket más iskolába viszi. Akadt olyan hely, ahol egy egész osztály megszűnt egy ilyen diák miatt. tehát még tovább nyílik az olló, az iskolák között.

De nem csak az un. papíros gyerekekkel van gond. A többi iskolába lépő is más, mint akár 15-20 éve.

A gyermekek nagy százaléka él csonka, vagy hideg, agressziótól terhelt légkörű családokban. Elsősorban nem az anyagi gondok okozzák a gyerekek tanulási, beilleszkedési és viselkedési problémáit, inkább a társadalmi, családi normák, követendő példák, nevelés hiánya. Megdöbbenően nagy arányban esnek szét a családok, és a gyerekek kiszolgáltatottan és biztos háttérüket veszítve sodródhatnak egyik helyről a másikra. Sok esetben a szülők felelőtlen, a gyermekek érdekeit figyelmen kívül hagyó életvitele együtt jár a szegénységgel, így ezek a gyerekek fizikailag és érzelmileg is elképzelhetetlenül sokat nélkülöznek.

Az elsősök nagy része az alapneveltség elsajátítása nélkül érkezik az iskolába. Nehezen fejezik ki magukat, még nehezebben köszönnek. Mivel sokszor a szülő sem tudja pontosan, hogy kinek és hogyan köszönjön, természetes, hogy a gyerek is össze van zavarodva. S már ebben is megmutatkozik a társadalmunk, s a benne élők iránti tiszteletlenség. A gyerekeknek fogalmuk sincs, kit hogyan szólítsanak meg, kinek mit mondhatnak, mit engedhetnek meg felnőttel, pedagógussal, gyerekekkel szemben. Vannak társadalmi normák, szabályok, amit a családnak kellene a gyermekeknek megtanítani. El kell fogadtatni a tanulókkal, s a szülőkkel is, hogy nem lehet a gyerek azonos lépcsőn a felnőttel, az idős a fiatalal, a férfi a nővel. Vannak magasabb és alacsonyabb beosztású emberek. A mai gyerekek ezt pokoli kínként élik meg, s nem hajlandóak az alapvető illemszabályokat sem elfogadni. Az otthonról hozott legfontosabb tudások egyike lenne, hogy figyeljünk egymásra, hallgassuk meg a másikat, ismerjük az udvariassági formulákat.

A tragédia az, hogy a kisgyerek ezekre megtanítható lenne, ő figyel, követ, lát, értékkel. A minta a szülő, nem csak a szavai, hanem a félmegjegyzései, mozdulatai. Bármennyi időt tölt a gyerek az iskolában, a minta az otthon, a család lesz.

Érdeemes elgondolkodnunk Deme László professzor gondolatán: „A mai kor gyermekeinek nevelatlensége, a jövő felnőtt nemzedékének normája lesz.”

De egyéb területeken is sokat romlott a helyzet. Az elsős gyerekek nagy része nem ismer meséket, mondókákat, dalokat, a szókincsük szegényes, nem tudják kifejezni a gondolataikat, érzéseiket. Egyszerűbb leültetni a tv, számítógép, tablet, okostelefon elé, mint mesélni, együtt játszani, énekelni, rajzolni.

A kisgyermeknek fejlődése során szüksége van a mozgásra, futásra, fára mászásra, így alakulnak ki az agyi idegpályák megfelelően. Ez nagyon sok gyermek életéből kimarad, s már meg is alapozta a diszlexia diagnózisát. A finommotorikus képességek romlásának tudható be, hogy nehezebben veszik az akadályokat az írás elsajátításában, sokan nem tudnak vonalon belül színezni és ügyetlenebbek a technika órákon is.

Murphy szerint, ami elromolhat, az el is romlik. Még ezt a katasztrófális helyzetet is sikerül tovább rontani. A diákoknak óriási a leterheltségük. Mind az iskolai órátömeg, a diszciplináris, merev, sok helyen szervesen strukturált, mind az otthoni feladatmennyiség következtében. Kevés így az iskolai örömforrás, ritka az élményszerű pedagógiai gyakorlat. Mindezek feszült és túlterhelt iskolai klímát eredményeznek. A magyar diák jelentős része jelentős „unalomfaktorrall”, „szorongásfaktorrall” és alacsony „élményfaktorrall” éli végig iskolás éveit. Már az első osztályosoknak is napi öt, de hetente egyszer hat órájuk is van, s erre még rájön a fejlesztés, gyógytestnevelés, szakkör, esetleg különóra, edzés, napközi. Hetedik, nyolcadik osztályban, mikor a testi változások, hormonrobbanás elveszi a tinik erejét, heti harmincegy órájuk van. Nem csodálkozhatunk, hogy fáradtak, nyűgösek, nem figyelnek, rendetlenkednek.

IV. A pedagógusok helyzete

Varga Júlia oktatáskutató egyik korábbi vizsgálata kimutatta, hogy – bár még mindig sok az elhivatott tanár – a magyar pedagóguskar jelentős része háromszorosan kontraszelektált, vagyis inkább a rosszabb képességűek választják ezt a pályát.

Megfigyelhető ez először a bemenetelnél, mivel könnyű bekerülni a pedagógus szakokra.

A második fázis a diploma megszerzése utáni időszak, amikor a kreatívabb fiatalok többsége más foglalkozást választ, főként az alacsony bérek miatt. A pedagógushallgatók mintegy harmada kerül végül a pályára, jellemzően a gyengébb képességűek.

Ezt követi a kontraszelekció harmadik fázisa, mivel csak kisebb részük marad meg tartósan a pályán. Varga szerint ennek a folyamatnak elsősorban a gyermekek a kárvallottjai.

Nem volt sokkal szívderítőbb az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) 2015-ös kutatása sem, mely szerint a leendő tanítók és tanárok többsége elhivatott ugyan, de elsősorban az állásbiztonság, illetve a munka-család összehangolhatósága és kevésbé a hivatástudat vonzza őket a pályára. Kiderült, hogy a hallgatók negyede már az első évfolyamon elbizonytalanodik abban, hogy jól választott-e.

A pályaelhagyásnak több oka van. Egyik a gyerekek viselkedése. A másik meghatározó ok a jövedelem. A tanárok fizetésének aránya a hasonló képzettséggel rendelkező, más szakmákban dolgozó szakemberekéhez képest Magyarországon a legalacsonyabb: kevesebb, mint 48 százalékát keresi egy tanár annak, mint a vele azonos végzettségű kortársa.

Sehol a világon nem keresnek a tanárok többet, mint az ügyvédek, a mérnökök vagy a közgazdászok. De nemcsak a tanári szakma átlagos bérszínvonala számít, hanem az is, hogy a keresetek hogyan alakulnak az életpálya során. A sikeresebb oktatási rendszerű országokban, például Finnországban vagy Hollandiában a kezdő tanároknak is viszonylag magas bért adnak, mert mindenki tudja, hogy a pálya első tíz éve a lényeges az egzisztencia megteremtése szempontjából. Akkor házasodnak meg, vállalnak gyereket és vesznek önálló lakást az emberek. Ha a tanári pálya korai szakaszában túlságosan nagy a lemaradás a más diplomás szakmákban dolgozó fiatalok keresetéhez képest, az a legértelmesebb (és legjobb alternatív lehetőségekkel bíró) fiatalokat eltántorítja a tanári pályától. A legutóbbi minimálbér-emelésnél a pályakezdő kollégák bérét korrigálni kellett, mert addigi jövedelmük nem érte el a minimálbér szintjét!

A túlságosan meredek életkori kereseti profil helyett viszonylag magasról induló és kismértékben emelkedő kereseti életpálya az, ami a megfelelő tanárszelekciónak kedvez. De nemcsak kenyérrel él az ember: a megbecsülés nem csak a fizetést jelenti. Ha az állami szabályozás nagyon szűkre szabja a tanárok autonómiáját, akkor a munkájukban értelmet kereső, ambiciózus fiatalok elfordulnak ettől a szakmától. Az autonómia szűkítésének ugyanilyen hatása van a pedagógusi pálya társadalmi megbecsülésére is. Ha az emberek nem autonóm lényt, hanem a központosított oktatás ügyintézőit látják a tanároknak, akik semmiben nem dönthetnek önállóan, és vélhetően azért lettek tanárok, mert sehova máshova nem vették őket föl (még ha az az adott ember tényleg elhivatottságból ment is pedagógusnak), akkor még a szakma társadalmi presztízse is a tanári kontraszelekció irányába fog hatni.

Az is igen aggasztó adat, hogy Magyarországon vészesen idősödik a pedagógus-állomány: az általános- és a középiskolában dolgozó tanároknak ugyanis kevesebb, mint 30 százaléka fiatalabb 40 évesnél. És egyes – főleg természettudományos tárgyakban – már most óriási tanárhiány van, miközben az egyetemokről nem várható utánpótlás. Az pedig kérdéses, hogy az életpályamodell adta csekély bérnövekedés önmagában vonzóbbá teheti-e a pályát a fiatalok előtt.

„A lámpás én vagyok. Világítok a sötétségben. Utat mutatok. Nálam nélkül vak a látó is. Hát még, ha a kormány nem sajnálná tőlem az olajat!”- írta már Gárdonyi is.

S még egy veszély van, ami fenyegeti a tanárokat, s szintén a pályaelhagyások számát növeli, az a kiégés. A fent említett okok, az óriási túlterheltség miatt egyre több pedagógust fenyeget

ez a veszély. Megoldás? Frontin, Xanax, Cataflam, az orvos életmódváltást javasol. de csak a kérdőjelek maradnak. Higgyük Gárdonyival: „A néptanító szívét vasból alkotta az Isten, hogy elbírja azt a sok kegyetlen lábat, amivel a sorsa meggázolja.”

V. **Értékek**

Az ember éber állapotának szinte minden pillanatában döntést hoz az őt körülvevő világról, tárgyakról, eseményekről, személyekről, a cselekvés számtalan formájáról vagy ezekkel kapcsolatos érzéseiről. Különbséget tesz jó és rossz, szép és csúnya, igaz és hamis, hasznos és haszontalan között, anélkül, hogy mindig tudatában lenne saját értékelő aktusainak. Minden döntést tudatos vagy spontán értékelés előz meg, melynek eredményeképpen az egyén a maga számára értékest, kívánatosat kiválasztja, vele párhuzamosan pedig a számára értéktelent elutasítja. Tehát, amit az egyén tudatos vagy spontán értékelési aktusa folytán a maga számára jónak és kívánatosnak ítél, az számára érték.

S bizony nagyon sokszor nem tetszenek nekünk azok a döntések, az az értékelés, amit a gyerekek hoznak.

Egy rövid, egyszerű felmérést végeztem iskolánk hetedik, nyolcadik osztályosai körében, hogy ők mit tartanak értéknek. Az eredmény nem reprezentatív, s csak egy szempontból vizsgáltam a választásaikat.

Huszonkét értéket választottam ki, s megbeszélés után, megkértem őket, hogy állítsák sorrendbe ezeket, aszerint, hogy ők mit tartanak fontosnak ezek közül. Ami a legfontosabb azt jelöljék egyessel, s így tovább. Az értékek a következők voltak: igaz barátság, családi biztonság, szerelem, gazdagság, hatalom, belső harmónia, hazaszeretet, politika, békés világ, rend, érdekes és változatos élet, kreativitás, nemzeti identitás, hagyományok, tanulás, továbbtanulás, vallás, boldogság, emberségesség, hűség, közösség, szépség.

A hipotézisem szerint legfontosabbak a gyerekeknek az egyénnel, individuummal kapcsolatos értékek, valamint a gazdagság, szépség, s úgy gondoltam, hogy a tanulás sem fog előkelő helyen szerepelni, s legkevésbé a humanizált társadalom és világkép értékei, a közösségi értékek számítanak nekik.

Az eredmény részben igazolt, s bizonyos meglepetést is hozott. A legfontosabb öt érték a következő volt:

1. családi biztonság
2. igaz barátság
3. szerelem
4. boldogság
5. tanulás.

Az első négy igazolta várakozásaimat, de az ötödik meglepetés volt. Valószínűnek tartom, hogy a nyolcadikosok választásai hozták fel ilyen előkelő helyre, hiszen utána mindjárt a továbbtanulás következik. Viszont felvetődik a költői kérdés, hogy akkor miért nem tanulnak?

A szépség és a gazdagság a 11. és 13. helyen végzett, így ez sem igazolta az előzetes várakozást.

Az utolsó öt helyre az általam várt értékek kerültek.

18. nemzeti identitás (de a hazaszeretet is a 15. helyen kullog)

19. kreativitás

20. hagyományok

21. vallás

22. politika

Elgondolkodtató, továbbgondolandó eredmények, még ha nagy a bizonytalansági tényező, akkor is. Egyrészt a politika behálózza az életünket, mégis, vagy tán ezért éppen, az utolsó helyre került. Egyházi iskola vagyunk, így a vallás, mint érték, megszilárdításán még sokat kell dolgoznunk. S megfontolandó az is, hogy a tanórák többségén, számtalan tananyagban, ünnepeken próbáljuk a hazaszeretetet, a hagyományokat fontossá tenni tanítványaink számára, s mégsem számítanak ezek igazán értéknek a számukra.

Kíváncsiságképpen néhány pedagógussal is megcsináltattam a rangsorolást. Hiszen nagyon sokszor mondjuk kollégáimmal, hogy úgy tűnik a mi értékeink nem értékek a gyerekek számára. Valóban így van-e?

Ennek ellenére azt vártam, hogy itt is az egyéni, individuális kapcsolatos értékek kerülnek előtérbe. De reméltem, hogy a humanizált társadalom és világkép értékei előkelőbb helyezést szereznek. Itt a

1. családi biztonság
2. belső harmónia
3. boldogság
4. emberségesség
5. hűség

került az első öt helyre.

A családi biztonság és a boldogság itt is a legfontosabb érték volt. S várakozásnak megfelelően az emberségesség is bekerült a legfontosabbak közé. A gyerekeknél ez tizedik volt. A belső harmónia is nagyon fontos a felnőtteknek.

A legkevésbé fontosak.

18. vallás

19. közösség

20. hatalom

21. szépség

22. politika

A pedagógusoknál a hagyományok, a nemzeti identitás, hazaszeretet előkelőbb helyet foglalt el, mint a gyerekeknél, de a politika hasonlóan az utolsó helyen szerepel, ellenben a vallás előrébb került.

Talán mégsem olyan különbözőek az értékrendjeink?

Napjainkban a gyerekekre igen nagy teher hárul az értéktanulásban, a különböző hatások szelekciójában és mérlegelésében. Elsősorban a szülőké a felelősség a különböző értékek, divathatások feldolgozásában, bár modern társadalmunkban gyakran maga a szülő is áldozatul esik az értékmanipulációknak, látszatszükségleteknek a tömegkommunikációs hatások révén. Viszont az intézményes nevelés megtestesítője a pedagógus, ezért nagyon fontos, hogy ismerje azt az utat, amelyet a gyermeknek be kell járnia fejlődése során, az értékek megközelítésében. Másodszor, ismernie kell a pedagógiai szempontból fontos alapértékeket. Harmadszor pedig lehetőleg hiteles közvetítője kell legyen ezeknek az értékeknek.

Mert nem azzal hatunk, amit tanítunk, hanem azzal, akik vagyunk, és azzal, ahogyan vagyunk, benne élünk a világban, a környezetünkben, ahogy köszönünk, ahogy elhallgatunk. Valódi együttérzés, humor, improvizáció, ihlet, intuíció, amivel rendelkezünk kell.

VI. Konklúzió.

A címben felvetett kérdésre, hogy a lámpás fényéből, lángjából hamu lesz vagy fáklya, nem tudtam egyértelműen válaszolni. Gárdonyi szavaival szeretném zárni előadásom: „Mindenki annyit hisz, amennyit hinni képes. Magamagának sem parancsolhat az ember, hogy ezt higgye, vagy azt higgye.”

Irodalom:

Szilágyi Gyula: Megbukott az iskola?

Budapest, Osiris, 2004.

ISBN: 963-389-683-5

Vekerdy Tamás: Az iskola betegít?

Budapest, Saxum, 2004.

ISBN: 963-9308-97-8

Internetes források:

<https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/ez-az-oktatasi-rendszer-oriasi-kudarca-3899213/>

<https://www.life.hu/csalad/20160503-magyar-oktatasi-rendszer-problemai-nahalka-istvan-interju.html>

https://hvg.hu/kultura/20151130_Ujabb_nagyon_szomor_u_adatok_a_magyar_okta

http://padi.psiedu.ubbcluj.ro/pedacta/article_5_2_1.pdf

https://index.hu/belfold/2017/03/09/orszagos_kompetenciameres_2016_iskola_oktatas_tanulas/